

НАЦІОНАЛЬНА І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.1

JEL classification: O 15; O 38; O 43; O 44; I 14; I 38; J 11; J 21

Аліна ЖУКОВСЬКА

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ГЕНЕЗИС ВИНИКНЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Анотація

Вступ. Протягом тривалого часу світова наукова спільнота активно працює над пошуком напрямків, методів, інструментів та механізмів забезпечення економічного зростання. Сучасні тенденції розвитку світової економіки змусили науковців визнати, що ринкова економіка самотійно не здатна вирішувати ключові соціальні проблеми і що лише економічного розвитку недостатньо для забезпечення повноцінного ефективного розвитку держави. Саме тому сьогодні особливої актуальності набуває концепція інклюзивного розвитку економіки.

Мета: дослідження генезису виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки, висвітлення її основних теоретичних положень, дослідження методики розрахунку індексу інклюзивного розвитку (IIP) та аналіз рейтингу країн за даним показником.

Метод (методологія). Для досягнення поставленої мети використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи: індукцію та дедукцію, логічне узагальнення, аналіз і синтез, порівняння, групування.

Результати. Досліджено генезис та хронологію виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки. Охарактеризовано понятійний апарат концепції інклюзивного розвитку через призму термінів, які використовуються при її дослідженні. Визначено специфіку цілей інклюзивного зростання в порівнянні із цілями економічного зростання. Проаналізовано новий показник оцінки зростання в економіці – індекс інклюзивного розвитку (IIP), а також основні групи показників, що використовуються для його розрахунку. Здійснено порівняння рейтингу країн за IIP та рейтингу країн за розміром ВВП на душу населення. Проаналізовано позиції України в рейтингу країн за IIP, сформулювало причини, які зумовили низьку позицію України в загальному рейтингу країн.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, інклюзивне зростання, економічне зростання, концепція інклюзивного розвитку, індекс інклюзивного розвитку.

Формули: 0, рис.: 1, табл.: 1, бібл.: 41.

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу світова наукова спільнота активно працює над пошуком напрямків, методів, інструментів та механізмів забезпечення економічного зростання. Тенденції розвитку світової економіки, такі як: підвищення рівня безробіття та нерівності населення у доходах; деформація вікової структури населення, в тому числі й економічно активного, в сторону старіння; проблеми соціальної інтеграції та екологічні загрози, змусили науковців визнати, що ринкова економіка самостійно не здатна вирішувати ключові соціальні проблеми і лише економічного розвитку недостатньо для забезпечення повноцінного ефективного розвитку держави.

Про зміну демографічної структури суспільства в сторону старіння вчені попереджали вже давно: сповільнення темпів приросту населення, його старіння, жорсткий контроль імміграційних процесів призводять до поступового зростання на ринку праці частки економічно активного населення віком понад 40 років. Так, сьогодні у країнах ЄС лише 46% працівників старшого віку (55–64 років) залучені до процесу створення ВВП [1, 5]. Інші ж особи вказаної вікової категорії з різних причин виявилися виключеними із трудових відносин на ринку праці, а отже, втратили свою економічну активність. Натомість у США показник рівня зайнятості економічно активного населення вищевказаного віку сягає більше 62% [1, 5]. Відомий американський вчений Рікардо Хаусманн (Ricardo Hausmann) попереджає, що ситуація, коли «...значна частина економічно активного населення не бере участь у зростанні глобального ВВП, породжує незбалансованість економічного зростання та робить його нестійким» [2].

Для вирішення зазначеної проблеми у 2010 р. ЄС було розроблено стратегію «Європа–2020» [1], основною метою якої є доведення рівня зайнятості економічно активного населення до 75% шляхом впровадження дієвого економічного механізму оптимізації зайнятості та реалізації принципу включення (inclusiv) у сферу зайнятості працездатних контингентів економічно активного населення середнього і старшого віку.

Теза про недостатність економічного розвитку для забезпечення повноцінного ефективного зростання економіки вперше прозвучала у доповіді ООН за 2014 р. «Забезпечення стійкого прогресу людства: зменшення вразливості й формування життєстійкості», в якій наголошується, що в сучасному світі 2,2 млрд. людей живуть за/або в межі бідності [3]. За оцінками Світового банку 12% жителів планети живе в бідності; майже 1 млрд. чол. живе менш ніж на 1,25 дол. США в день [4]; більше млрд. людей у світі не мають доступу до чистої води, 1,6 млрд. – до електрики й 5,4 – до Інтернету; 2,5 млрд. чол. не мають рахунків у фінансових установах. Таким чином, при домінуючій моделі економічного розвитку, яку практикує більшість країн світу, зростає економічна та соціальна нерівність, поглиблюється абсолютна бідність, у значної частини населення не відбувається поліпшення добробуту. Відомий американський економіст Томас Пікетті (Piketty Tomas) попереджає, що таке поглиблення нерівності становить загрозу не тільки для інновацій, але й для ринкової демократії, суспільної довіри й вільноринкової системи капіталізму [5].

Саме тому в 2017 р. на 48-му Всесвітньому економічному форумі в Давосі (Швейцарія) було запропоновано змінити пріоритети економічної політики, які мають бути переорієнтовані на більш ефективну протидію незахищеності та нерівності,

що супроводжують технологічні зміни і глобалізацію. Саме стійкий всеохоплюючий прогрес, який супроводжується зростанням доходів населення із одночасним підвищенням його економічних можливостей, рівня захищеності та якості життя має бути визнаний головною метою економічного розвитку, а не ріст ВВП, як вважалося до цього. Аналіз основних макроекономічних показників країни може показувати досягнення високого рівня економічного розвитку, але при цьому значна частина населення не буде «включена» в процес створення ВВП, а відповідно й у розподіл суспільних благ, у результаті чого спостерігається майнове розшарування населення і виникає низка супутніх проблем, головною серед яких є бідність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концепція інклюзивного розвитку економіки – це новий підхід до забезпечення ефективного функціонування держави, який виник у XXI ст. Основні положення цієї концепції були розроблені у 2008 р. учасниками Комісії з росту та розвитку під керівництвом лауреата Нобелівської премії М. Спенса (Machael Spence) і опубліковані у праці «Звіт про зростання. Стратегії зростання та інклюзивного розвитку» («The growth report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development») [6]. Ця концепція набула подальшого розвитку у 2009 р. у науковій статті О. Іанчовіч (Ianchovichina Elena) та С. Лундстром (Lundstrom Susanna) «Аналіз інклюзивного зростання» (Inclusive Growth Analytics: framework and application) [7], в якій автори дослідили концептуальні основи інклюзивного зростання та виділили обмеження, які можуть стримувати стійке та інклюзивне зростання на прикладі економіки Замбії.

На сьогодні переважна більшість наукових досліджень на тему інклюзивного розвитку економіки зосереджена закордоном. Серед зарубіжних вчених, які активно досліджують різні аспекти інклюзивного розвитку слід відзначити: Д. Асмоглоу (Daron Acemoglu) та Д. Робінсона (James Robinson) [8], Е. Райнерта (Erik Reinert) [9], С. Голандера (Saskia Hollander) та Р. Болінга (Rojan Bolling) [10], Дж. Подеста (John Podesta) [11], З. М. Бедоса (Zeni Minton Bedos) [12], Е. Дуфло (Ester Duflo) [13], Р. Хаусманн (Ricardo Hausmann) [2], О. Іанчовіч (Elena Ianchovichina) та С. Лундстром (Susanna Lundstrom) [7]. Серед вітчизняних науковців можна виділити праці А. В. Базилюка та О. В. Жулина [14], Л. І. Федулової [15], О. Д. Прогнімак [16], Т. Г. Затонацької [17], О. А. Зубчик [18], І. М. Бобух та С. М. Щегель [19], І. Й. Малого [20], Л. М. Ємельяненко та К. М. Дзензелюк [21], І. М. Котової та Т. В. Павлової [22], С. В. Тютюнникової та К. Л. Пивоварової [23], Е. В. Прушківської та М. В. Дерев'ягіна [24].

Незважаючи на множину наукових досліджень у цій сфері, більшість з них є фрагментарними, тобто висвітлюють лише окремі аспекти інклюзивного зростання. Нині у вітчизняній літературі відсутні комплексні наукові дослідження концепції інклюзивного розвитку економіки, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є дослідження генезису виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки, висвітлення її основних теоретичних положень, дослідження методики розрахунку індексу інклюзивного розвитку (IIP) та аналіз рейтингу країн за таким показником.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на достатні наукові розробки концепції інклюзивного сталого зростання в зарубіжній літературі, на сьогодні не існує єдиного усталеного визначення цього поняття.

Світовий банк (World Bank) визначає інклюзивне зростання як зростання швидкими темпами, стале, розповсюджене на всі сектори економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей у доступі до ринку праці та ресурсів [25].

Схожу позицію висловлює і Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)), яка розглядає інклюзивне зростання як стабільне і всеосяжне з точки зору можливостей працевлаштування, яке потребує підтримки з боку громадських інститутів для вирішення проблем на ринку праці [26].

Центр міжнародної політики та інклюзивного розвитку (International Policy Centre for Inclusive Growth) трактує інклюзивне зростання з двох позицій: як процес і як результат. З одного боку, як забезпечення повсюдної участі в процесі зростання через опосередковане прийняття рішень та через безпосередню участь в забезпеченні самого зростання. З іншого боку, результат інклюзивного зростання – це справедливий розподіл доходів [27].

Європейська комісія (European Commission) визначає інклюзивне зростання як забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в освіту, боротьбу з бідністю і модернізацію ринків праці, системи соціального захисту і сприяння більшому об'єднанню суспільства [28].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) (International Monetary Fund, IMF) розглядає інклюзивне зростання як підвищення темпів зростання за рахунок надання єдиного простору для інвестицій і продуктивної зайнятості населення [29].

За версією Програми розвитку ООН (ПРООН) (United Nations Development Program) інклюзивний розвиток доповнює людський розвиток і включає широкий діапазон змін – від екологічної стійкості розвитку (тобто зміни клімату, забруднення навколишнього середовища, браку енергоресурсів) і стихійних лих до розвитку сільських громад, доходів громадян, витрат на охорону здоров'я, освіту та відпочинок. Аналітики ПРООН дійшли висновку, що з усіх запропонованих дефініцій найбільш задовольняє їхні вимоги дві: 1) інклюзивне зростання – це «недискриміноване зростання, яке надає рівний недискримінований доступ до зростання», включаючи «скорочення нерівності в неблагополучних групах»; 2) інклюзивне зростання «передбачає участь і спільне використання переваг» [30, 10].

Поряд із міжнародними організаціями над проблемою визначення поняття «інклюзивне зростання» працюють і окремі зарубіжні вчені. Так, З. Дарвас (Zsolt Darvas) та Г. Вулф (Guntram Wolf) підкреслюють важливість концепції інклюзивного зростання через продуктивність зайнятості та труднощі в розумінні складних взаємодій між зростанням, бідністю і нерівністю [31]. А Й. Гапта (Joyeeta Gupta) та К. Віджелін (Courtney Vegelin) визначають інклюзивне зростання як «...зростання, яке не тільки створює нові економічні можливості, а й забезпечує рівний доступ до можливостей, створених для всіх верств суспільства, особливо для бідних» [32].

Вітчизняні науковці, досліджуючи концепцію інклюзивного розвитку економіки, використовують поняття «інклюдія», «інклюдивний», «інклюдивні інновації», «інклюдивна економіка», «інклюдивне зростання» та «інклюдивний розвиток».

А. В. Базилюк та О. В. Жулин стверджують, що поняття «інклюдія»¹ близьке за значенням до поняття «інтеграція»² та протилежне до «сегрегації»³ та «ексклюдії»⁴. На думку авторів, інклюдія полягає у адаптації системи до потреб людини [14, 20]. Таку думку поділяють також С. В. Тютюнникова, К. Л. Пивоварова [23, 108], О. І. Продіус [33, 85] та С. О. Єрмак [34, 9]. О. Д. Прогнімак під інклюдією розуміє збільшення ступеню участі усіх громадян соціуму в процесі економічного зростання і справедливий розподіл його результатів [16, 187].

У сучасній вітчизняній науковій літературі активно використовуються два поняття: «інклюдивне зростання» та «інклюдивний розвиток». Дуже часто ці поняття ототожнюються, але вони не синоніми, оскільки різними за своєю суттю є самі терміни «зростання» та «розвиток». Пояснюючи відмінність між розвитком і зростанням, Й. Шумпетер зазначає, що зростання – це зміни в кількісному плані (збільшення виробництва і споживання), а розвиток – якісні характеристики (поліпшення рівня життя населення, інновації у виробничій сфері, іноземні інвестиції та ін.) [35]. Е. В. Прушківська та М. В. Дерев'ягін також розмежовують ці наукові категорії та трактують розвиток як «...широке поняття, що включає в себе економічне зростання, яке може оцінюватися низкою різних індикаторів (кількісних та якісних), які вказують на прогрес в економіці держави загалом. На думку авторів, зростання ж характеризується тільки конкретними показниками в кількісному виразі [24, 27].

Вітчизняний вчений І. Й. Малий пропонує розмежовувати поняття «інклюдивний розвиток» і «інклюдивне зростання» [20]. На його думку, «...підхід інклюдивного розвитку, на відміну від сталого, ставить під сумнів необхідність безперервного економічного зростання в економіці, проте визначає необхідність балансування домінуючого інклюдивного зростання, особливо в контексті глобальної рецесії. Інклюдивне зростання, як стверджує науковець, являє собою одну із складових інклюдивного розвитку, основним інструментом якого є «продуктивна зайнятість», що тісно пов'язана з концепцією соціальної інклюдії, де особлива увага приділяється подоланню бідності, сприянню забезпечення повної й продуктивної зайнятості та зміцнення соціальної інтеграції» [20]. Отже, цілком погоджуючись із думкою автора, ми також будемо розмежовувати ці два поняття.

Переважна більшість вчених у своїх наукових дослідженнях частіше вживає термін «інклюдивне зростання» [16; 19; 20; 21; 36]. О. Д. Прогнімак стверджує, що «інклюдивне

¹ *Інклюдія* (від англ. *inclusion*) – включення) – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян в суспільному житті.

² *Інтеграція* (від лат. *integrum*) – ціле, лат. *integratio* – відновлення) – це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле.

³ *Сегрегація* (лат. *segregatio*) – відділення) – це різновид дискримінації, який полягає у фактичному чи юридичному відокремленні в межах одного суспільства тих суспільних груп, які вирізняються за расовими, гендерними, соціальними, релігійними, мовними чи іншими ознаками, та в подальшому законодавчому обмеженні їхніх прав.

⁴ *Ексклюдія* (від лат. *exclusio*) – виняток) – це процес витіснення людини на периферію суспільного життя і позбавлення можливості повноцінно брати участь в ній внаслідок бідності, нестачі базових компетенцій або дискримінації.

зростання – це зростання, яке дозволяє залучити більшу частину трудових ресурсів до ефективної економічної діяльності, завдяки чому забезпечити більшій частині населення більш високий рівень життя» [16, 188]. І. М. Бобух та С. М. Щегель характеризують інклюзивне зростання як «...концепцію, яка просуває справедливі можливості економічних учасників під час економічного зростання з вигодами для кожного сектору суспільства». На думку авторів, ця концепція розширює традиційні моделі економічного зростання, зосереджуючи увагу на рівності здоров'я, людського капіталу, рівня та якості життя людей, якості навколишнього середовища, соціального захисту, продовольчої безпеки, доступу до ключових ресурсів, розподілу доходу та багатства [19, 58]. І. Й. Малий, Л. М. Ємельяненко, К. В. Дзензелюк, І. М. Бобух, С. М. Щегель та Х. А. Хахимов констатують, що «...категорія інклюзивне зростання розглядається у двох іпостасях: як економічне зростання, основною метою якого є скорочення бідності й нерівності, та як процес розширення залученості населення до створення ВВП, забезпечення рівних можливостей для реалізації свого людського потенціалу незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання та етнічних коренів [21, 127]; [19, 20; 57]; [36, 159].

Серед вітчизняних науковців активно використовується термін «інклюзивні інновації». Так, Л. І. Федулова під «інклюзивними інноваціями» розуміє «...інновації, які створені для різних (як правило, бідних) груп населення, що передбачають залученість виробників у створення інноваційних продуктів і технологій з врахуванням особливостей ринків бідних країн» [15, 58]. На думку автора, такі інновації спрямовані на подолання роз'єднаності економічного зростання й соціально-економічного розвитку [15, 58]. О. І. Продіус під інклюзивними інноваціями розуміє «...створення і виведення на ринок нових якісних продуктів або послуг, які розроблені для і/або тих, хто позбавлений гідного рівня життя (наприклад, для осіб із низькими доходами, інвалідів, мігрантів, пенсіонерів та ін.)» [33, 85]. На думку автора, такі інновації «...покликані поліпшити існування «виключених» груп людей, забезпечити їх більш повноцінне включення в життя суспільства» [33, 85]. На основі цих визначень можна стверджувати, що інклюзивні інновації виступають інструментом досягнення інклюзивного зростання.

Узагальнення наукових поглядів на визначення поняття «інклюзивне зростання» дає змогу виділити його ключові моменти: ширші цілі (не тільки збільшення доходу або ВВП); всебічний розвиток людського капіталу; скорочення нерівності та бідності; важливість активної участі в економічному житті, а не тільки в розподілі доходу; отримання вигоди широкими верствами населення, особливо дітьми, жінками, людьми похилого віку; дбайливе використання природних ресурсів і захист навколишнього середовища.

Концепція інклюзивного розвитку ґрунтується на 7 основних стовпах та 15 субстовпах, які включають множини факторів, що впливають на широту соціальної участі населення у процесі та вигодах економічного зростання (рис. 1). Країни, які досягли успіху в побудові міцного середнього класу і зменшенні бідності та соціальної маргіналізації, створювали ефективні економічні інститути та політичні стимули в кожній із цих сфер.

Основними інструментами досягнення інклюзивного зростання є: здійснення інвестицій у людський капітал, створення нових робочих місць, забезпечення структурної трансформації економіки, розробка та реалізація прогресивної податкової політики, організація ефективної системи соціального захисту, недопущення дискримінації, забезпечення соціальної інтеграції окремих членів суспільства, створення сильної інституційної бази.

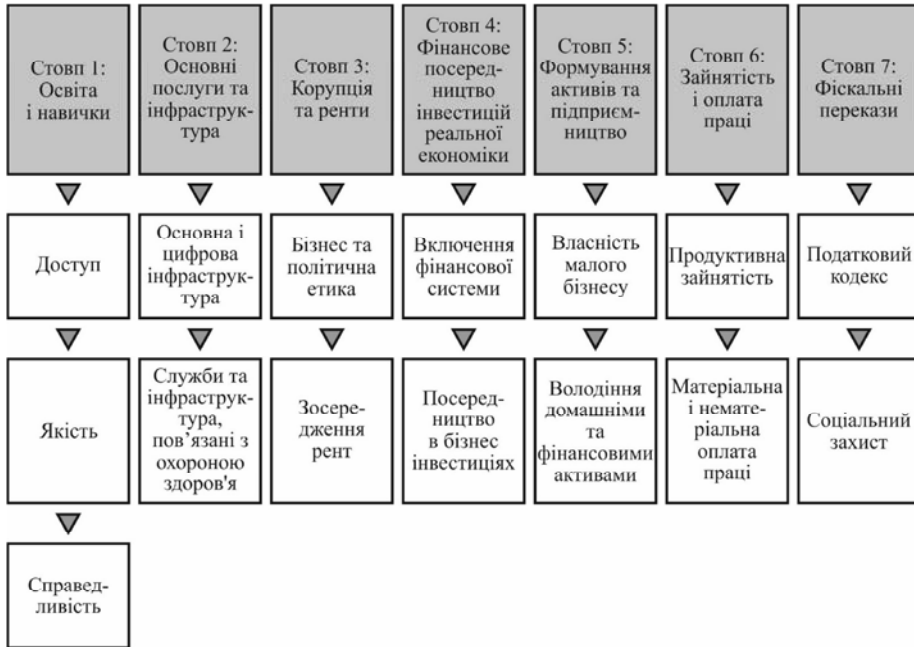

Рис. 1. Концепція інклюзивного зростання та розвитку

Джерело: наведено за [37].

Вчені-економісти А. В. Базилюк та О. В. Жулин пропонують виділяти дві основні моделі інклюзивного розвитку економіки: американську, у якій пріоритетом розвитку є забезпечення рівних можливостей для усіх членів суспільства (США, Китай), та європейську, яка орієнтується на рівність у доступі до результатів праці на основі їх рівномірного розподілу (країни Європи) [14, 21]. На думку авторів, кожна з цих моделей має свої переваги і недоліки: американська модель є стимулюючою і формує передумови для розвитку країни через інновації, проте вона не вирішує проблем бідності та майнового розшарування населення; західноєвропейська модель орієнтується на максимально справедливий розподіл доходів між усіма громадянами (особливо скандинавські країни), проте рівень впровадження інновацій є набагато нижчий, ніж у США, що пов'язано з низькою мотивацією і нижчими видатками на освіту і науку [14, 21].

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі (Швейцарія) був запропонований новий показник оцінки економічного зростання – індекс інклюзивного розвитку (Inclusive Development Index, IDI), який розроблений чотирма економістами: Річардом

Семенсом (Richard Semans), Маргаретою Ханус (Margaret Hanus), Джеммою Коріган (Gemma Corrigan) та Маркусом Берксом (Marcus Berk). Автори розробили цей індекс як альтернативу валового внутрішнього продукту (ВВП) – головного економічного показника, за яким визначається становище країни в світі. На думку розробників, незважаючи на те, що ВВП добре корелюється із рівнем працевлаштування, він «...не здатний відобразити розширення меж цифрової та глобалізованої економіки. В умовах, коли існує велика різноманітність товарів і послуг, коли значна кількість компаній працюють за межами кордонів, важко правильно визначити розмір доданої вартості. Ріст шерингової економіки¹ збільшує кількість видів економічної активності, які не підлягають обліку» [38, 9]. Також важливо враховувати як ВВП розподіляється серед цього населення країни, чи є в ній середній клас, як розвивається свобода слова, який рівень освіти, яка система освіти, тривалість життя, яка система охорони здоров'я, динаміка розвитку країни тощо. Слід зазначити, що автори індексу інклюзивного розвитку не нівелюють значення ВВП, а використовують його як один із показників, що визначають індекс інклюзивного розвитку країни.

Вітчизняні науковці К. В. Сапун і Р. В. Селезньова різко критикують такий підхід, стверджуючи, що «...підміна реальних економічних показників таким абстрактним показником, як індекс інклюзивного росту та розвитку може стати шляхом до популізму та часткового спотворення реальної картини у певних регіонах» [40, 180]. Автори також застерігають обережно впроваджувати цей інноваційний показник у міжнародній статистиці, оскільки: «...використання ІІР доцільне не замість, а додатково до ВВП на душу населення, адже ІІР – це абстрактний показник, а ВВП на душу населення – це реальний і загальнозрозумілий показник, який можна відслідковувати в динаміці; при здійсненні порівнянь необхідно окремо співставляти економічні показники, а окремо соціальні; некоректно наводити ІІР з точністю до тисячних, адже цей показник є не просто агрегатним індексом, а враховує одразу 12 неспівмірних величин із різних сфер, і якогось математичного сенсу настільки точний підрахунок позбавлений; ІІР цікаво та логічно виглядатиме як підсумок до масиву даних, де наведено усі 12 його основних складових показників» [40, 180]. Дозволимо собі не погодитись з таким категоричним твердженням, оскільки цей індекс чи не вперше в світі дозволяє комплексно оцінити рівень саме соціально-економічного розвитку країни, а не лише економічного або соціального окремо. Тому вважаємо, що цей показник можна активно використовувати для здійснення міжнародних порівнянь і зіставлень.

Індекс інклюзивного розвитку (ІІР) є розширеною оцінкою соціально-економічного розвитку країн. Окрім оцінки ВВП, цей індекс вимірює 11 додаткових параметрів. ІІР складається з 12 показників, які розбиті на 3 великі групи: 1) зростання та розвиток (ВВП на душу населення в доларах США, продуктивність праці, здорова тривалість життя, зайнятість); 2) інклюзивність (нерівність доходів, рівень бідності, нерівність багатства, медіанний дохід доларів на день (за паритетом купівельної спроможності) на душу населення); 3) рівність між поколіннями та стійкість (чисті заощадження, викиди

---

¹*Шерингова економіка* (з англ. to share – ділитися) – це соціоекономічна система, заснована на шерингу або спільному користуванні людськими та фізичними ресурсами. Вона дає можливість створити надійні зв'язки між будь-якою кількістю людей, зменшити транзакційні витрати, час і відстань майже до нуля, створюючи комунікаційний простір, який миттєво доступний зі смартфона чи комп'ютера в будь-якому місці і в будь-який час [39].

CO₂ на одиницю ВВП, державний борг, співвідношення населення працездатного віку до непрацездатного). Спочатку розраховуються групові індекси, а підсумковий обчислюється як середньоарифметичне. Таким чином вираховується показник, який свідчить не лише про рівень виробництва в країні, а й про перспективи та якість життя людей. ІІР наочно показує, наскільки оманливим може виглядати успіх, вимірюваний тільки виробничою потужністю.

На Всесвітньому економічному форумі 2017 р. презентували розрахунок індексу інклюзивного розвитку для 103 країн світу, дані про які були наявні та доступні в тих одиницях виміру, які були необхідні для проведення дослідження. Всі країни були поділені на дві групи: розвинуті економіки (advanced economies) (30 країн) та економіки, що розвиваються (emerging economies) (77 країн). До другої групи були включені не лише сировинні експортно-орієнтовані економіки та країни з невисоким економічним потенціалом, а й інші країни, які не «дотягують» до рівня країн з високим рівнем доходів. Такий поділ був запроваджений у зв'язку з існуванням суттєвої відмінності між розумінням бідності та нерівності в цих двох типах країн. Так, деякі країни із розвинутими економіками за кількісним показником в індексі інклюзивного розвитку мають нижчі позиції, ніж країни з економіками, що розвиваються. Так, автори індексу віднесли Латвію, Угорщину, Азербайджан і Литву до країн з економікою, що розвивається, хоча вони суттєво випереджають за таким показником визнаних світових лідерів у розвитку економіки – США та Японію. Такий розрив між країнами можна пояснити специфікою методології розрахунку ІІР, за якою складна екологічна ситуація (наприклад, в Китаї) або великий зовнішній борг (наприклад, в Японії) негативно впливають на позиції країн в рейтингу попри високий і стабільний приріст ВВП. Так, за даними економістів 27% країн, що потрапили до рейтингу, протягом останніх п'яти років знизили значення ІІР попри збільшення розміру ВВП [37, 4].

Нижче наведено порівняльну таблицю країн-лідерів за ІІР та країн-лідерів за розміром ВВП у 2018 р.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця країн-лідерів за індексом інклюзивного розвитку (ІІР) та країн-лідерів за розміром ВВП на душу населення у 2018 р.

Розвинуті країни					Країни, що розвиваються				
Індекс інклюзивного розвитку (ІІР)			ВВП на душу населення (трлн. дол.)		Індекс інклюзивного розвитку (ІІР)			ВВП на душу населення (трлн. дол.)	
Рейтинг країн	Країна	ІІР	Рейтинг країн	ВВП	Рейтинг країн	Країна	ІІР	Рейтинг країн	ВВП
1.	Норвегія	6,08	7	74,1	1.	Латвія	4,86	51	30,9
2.	Ісландія	6,07	16	51,1	2.	Угорщина	4,74	49	31,4
3.	Люксембург	6,07	3	110,9	3.	Азербайджан	4,69	80	18,0
4.	Швейцарія	6,05	11	63,3	4.	Литва	4,67	42	34,6
5.	Данія	5,81	22	51,6	5.	Польща	4,61	48	31,4
6.	Швеція	5,76	17	53,1	6.	Панама	4,54	59	26,9
7.	Голландія	5,61	14	56,4	7.	Хорватія	4,48	61	25,8

продовження таблиці 1

8.	Ірландія	5,44	5	79,9	8.	Уругвай	4,46	63	23,6
9.	Австралія	5,35	20	52,2	9.	Чілі	4,44	62	25,7
10.	Австрія	5,36	21	51,9	10.	Румунія	4,43	60	26,5
11	Фінляндія	5,33	26	46,3	...				
...					19.	Росія	4,20	54	28,9
12.	Німеччина	5,27	18	52,8	...				
...					26.	Китай	4,09	79	18,1
21.	Великобританія	4,89	28	45,6	...				
...					31.	Молдова	4,00	135	5,9
23.	США	4,60	12	62,2	...				
24.	Японія	4,53	31	44,4	49.	Україна	3,42	118	9,2
...					...				
29.	Греція	3,70	53	29,1	74.	Мозамбік	2,47	185	1,3

Джерело: розроблено автором на основі [37; 41].

Лідери рейтингу інклюзивності майже такі ж, як і ВВП, але є винятки. Наприклад, серед розвинених країн як за ВВП на душу населення, так і за індексом інклюзивного розвитку в лідерах Норвегія, Люксембург і Швейцарія. Але Ісландія, яка за ВВП тільки 12-та, вирвалася на друге місце по інклюзивності. Є несподівані лідери і серед країн, що розвиваються. Азербайджан (26-ий за ВВП) виявився на третьому місці. Перші рядки в обох випадках залишилися за європейськими країнами: Литва, Угорщина та Латвія.

У той же час, США опинилися лише на 23-му місці з 30 серед розвинених країн. Такий результат пояснюється короткою тривалістю життя, високою бідністю і одночасно високим ступенем нерівності (86 з 100 по розподілу багатства), також розміром державного боргу.

Україна зайняла 49 місце серед 74 країн, що розвиваються. Згідно з дослідженням, інклюзивність економічного розвитку в Україні за останні 5 років знизилася на 6,8%.

Аналіз першої групи показників, які покликані оцінити зростання та розвиток, показав, що Україна має проблеми і зайнятстю і тому посіла в рейтингу лише 51 місце. У групі, що відповідає за інклюзивність, Україна має досить високі показники – загальне 17 місце та 1 місце серед країн, що розвиваються, за показником нерівності доходів та рівня бідності. Водночас за показником нерівності багатства Україна на одному з останніх місць (73 з 79). За стійкістю Україна має дуже погані показники: загальне місце – 75 з 79. Єдине більш-менш позитивне – співвідношення населення працездатного віку до непрацездатного (10 з 79).

Висновки. Інклюзивна економіка та інклюзивне стале зростання протягом останніх років стали однією із провідних тем у документах міжнародних і наднаціональних організацій (МВФ, ОЕСР, ЄБРР, СБ), а також у наукових дослідженнях окремих зарубіжних і вітчизняних вчених. У літературі точаться гострі дискусії з приводу доцільності та перспектив використання індексу інклюзивного розвитку (ІІР) як альтернативи вже існуючого показника ВВП на душу населення. На нашу думку, якщо ВВП на душу населення дозволяє оцінити лише рівень економічного розвитку країни, то ІІР – це значно ширший за своєю суттю показник, який дозволяє оцінити не лише економічний, а й соціальний рівень розвитку країни. Саме тому очікується, що

індекс інклюзивного зростання (ІІР) в найближчий час посяде провідне місце в системі показників оцінки соціально-економічного розвитку країн.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на окреслення перспектив використання основних положень концепції інклюзивного розвитку в умовах вітчизняної економіки.

Література

1. *Communication from the commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Preface of Josÿ Manuel Barroso [Electronic resource]. – Mode of access : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.*
2. Хаусманн: экономика нуждается в инклюзивном росте [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.vestifinance.ru/articles/49179>.
3. *Human Development Report 2014. Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience [Electronic resource]. – Mode of access : <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf>.*
4. *World Bank President Outlines Strategy to End Poverty, Welcomes New Development Partners [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.worldbank.org/en/news/pressrelease/2015/04/07/world-bank-president-strategy-end-poverty-new-development-partners>.*
5. *Piketty, Thomas (2014) Capital in the Twenty-First Century, trans. by A. Goldhammer, Cambridge, MA: The Belknap Press (of Harvard University Press).*
6. *Всемирный банк предпринял попытку раскрытия стратегий роста быстро развивающихся стран / Центр гуманитарных технологий. 25.05.2008. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://gtmarket.ru/news/state/2008/05/25/1686> – Доклад о росте. Стратегии устойчивого роста и инклюзивного развития (The Growth Report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development).*
7. *Ianchovichina, Elena; Lundstrom, Susanna. 2009. Inclusive growth analytics : framework and application (English). Policy Research working paper ; no. WPS 4851. Washington, DC: World Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://documents.worldbank.org/curated/en/771771468180864543/Inclusive-growth-analytics-framework-and-application>.*
8. *Acemoglu, Daron. Why nations fail : the origins of power, prosperity, and poverty / Daron Acemoglu, James A. Robinson. – 1-st ed. Acemoglu, Daron and James Robinson (2012): Why Nations Fail, Crown Business.*
9. *Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / Э. С. Райнерт ; пер. с англ. Н. Автономовой ; под ред. В. Автономова ; Гос. ун-т Высшая школа экономики. – М. : Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2011. – С. 153.*
10. *Saskia Hollander, Rojan Bolling. Practice, don't preach: getting serious about inclusive development [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.thebrokeronline.eu>.*

11. Podesta J. *Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability* [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.americanprogress.org/issues/economy/report/2013/02/07>.
12. Бедос З. М. Для багатших і для бідніших. Зростання нерівності – одна з найбільших соціально-економічних і політичних проблем сучасності / Зені Мінтон Бедос [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/World/62625>.
13. Banerjee, Abhijit V., Ester Duflo (2011). *Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty*. New York : Public Affairs.
14. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс] / А. В. Базилюк, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*. – 2015. – Вип. 1. – С. 19–29. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5.
15. Федулова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс] / Л. І. Федулова // *Економіка: реалії часу*. – № 3 (25). – 2016. – С. 56–65. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/56.pdf>.
16. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи [Електронний ресурс] / О. Д. Прогнімак // *Економічний вісник Донбасу*. – 2018. – № 1. – С. 187–197. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2018_1_28.
17. Затонацька Т. Г. Фінансове забезпечення інклюзивного зростання та подолання бідності в Україні: існуюча практика та перспективи [Електронний ресурс] / Т. Г. Затонацька // *Теоретичні та прикладні питання економіки*. – 2014. – Вип. 2. – С. 103–114. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Тре_2014_2_12.
18. Зубчик О. А. Індекс інклюзивного розвитку як сучасний інструмент аналізу державної політики [Електронний ресурс] / О. А. Зубчик // *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. – 2018. – Т. 29(68), № 1. – С. 86–91. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvira_2018_29_1_18. – (Сер. «Державне управління»).
19. Бобух І. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет / І. М. Бобух, С. М. Щегель // *Вісник Національної академії наук України*. – 2018. – № 7. – С. 55–70.
20. Малий І. Й. Імплементация концепції інклюзивного розвитку в практику регулювання зайнятості населення [Електронний ресурс] / І. Й. Малий, Л. М. Ємельяненко, К. В. Дзензелюк // *Ефективна економіка*. – 2018. – № 12. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6776>.
21. Ємельяненко Л. М. Проблеми та перспективи соціально-орієнтованого інклюзивного розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Л. М. Ємельяненко, К. В. Дзензелюк // *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. – 2017. – № 1. – С. 125–134. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2017_1_12.
22. Котова І. М. Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції / І. М. Котова, Т. В. Павлова // *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи* : матер.

- VI Міжнародної наук.-практ. конф., 4-5 жовтня 2018 р. – Одеса : «Принт бистро», 2018. – С. 59–64.
23. Тютюнникова С. В. Інклюзивний розвиток національної економіки як чинник подолання бідності [Електронний ресурс] / С. В. Тютюнникова, К. Л. Пивоварова // Бізнесінформ. – 2018. – № 8. – С. 105–111. Режим доступу : <http://oaji.net/articles/2017/727-1541079352.pdf>.
  24. Прушківська Е. В. Теоретичні аспекти інклюзивного розвитку та його роль в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Е. В. Прушківська, М. В. Дерев'ягін // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2018. – № 2. – С. 24–33. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_2_5.
  25. *Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15.* – Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015. 240 p. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoringreport>.
  26. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/>.
  27. *Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth / IssuesPaper for G20 DWG on Growth with Resilience.* – Brasilia DF, Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC – IG), 2013. 47 p. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ipc-undp.org/publication/26527>.
  28. Офіційний сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/>.
  29. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imf.org/external/index.htm>.
  30. Ranieri R., Ramos R. A. *Inclusive Growth: Building up a Concept / International Policy Centre for Inclusive Growth United Nations Development Programme, 2013. P. 10.*
  31. Darvas Zsolt *An anatomy of inclusive growth in Europe [Electronic resource] / Zsolt Darvas, Guntram B. Wolf // Bruegel 2016. – Pp. 106. – Mode of access : http://bruegel.org/wp-content/uploads/2016/10/BP-26-26_10_16-final-web.pdf.*
  32. Gupta Joyeeta *Sustainable development goals and inclusive development [Electronic resource] / JoyeetaGupta, Courtney Vegelin // International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics. – June 2016, Volume 16, Issue 3. – Pp. 433–448. – Mode of access : https://link.springer.com/article/10.1007/s10784-016-9323-z.*
  33. Продіус О. І. Інклюзивні інновації в контексті соціальної відповідальності підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Продіус // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Вип. 14(2). – С. 84–88. Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvumtevscg_2017_14\(2\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvumtevscg_2017_14(2)_19). (Сер. : «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»).
  34. Єрмак С. О. *Дескриптивні характеристики інклюзивного зростання як інноваційного вектора соціально-економічного розвитку країни [Електронний ресурс] / С. О. Єрмак // Проблеми економіки. – 2017. – № 4. – С. 8–14. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2017_4_2.*

35. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. Шумпетер ; [предисл. В. С. Автономова]. – М. : ЭКСМО, 2007. – 864 с.
36. Хакимов Х.А. Методические подходы к оценке инклюзивного роста [Электронный ресурс] / Х. А. Хакимов // Science and world. – 2016. – №5 (33). – Том II. – С. 159–162. – Режим доступа : http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf.
37. The Inclusive Development Index 2018. Summary and Data Highlights. World Economic Forum. Committed to improving the state of the world. [Electronic resource]. – Mode of access : http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf.
38. The Inclusive Growth and Development Report 2017/ World Economic Forum. 2017. – 135 p.
39. Mazzella F. The Sharing Age [Electronic resource] / F. Mazella – TechCrunch, 2016. – Mode of access : <https://techcrunch.com/2016/02/04/the-sharing-age/>.
40. Сапун К. В. Концепція інклюзивного зростання в економіці [Електронний ресурс] / К. В. Сапун, Р. В. Селезньова. – Режим доступу : jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/5489/5516.
41. List of Countries by Projected GDP per capita [Electronic resource]. – Mode of access : <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-projected-gdp-capita.php>.

References

1. Communication from the commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Preface of Josi Manuel Barroso, from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF> [in English].
2. Hausmann R. Ekonomika nuzhdaetsia v inkluzivnom roste [The economy needs an inclusive growth], from <http://www.vestifinance.ru/articles/49179> [in Russian].
3. Human Development Report 2014. Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, from <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf> [in English].
4. World Bank President Outlines Strategy to End Poverty, Welcomes New Development Partners, from <http://www.worldbank.org/en/news/pressrelease/2015/04/07/world-bank-president-strategy-end-poverty-new-development-partners> [in English].
5. Piketty T. (2014). Capital in the Twenty-First Century, trans. by A. Goldhammer, Cambridge, MA: The Belknap Press (of Harvard University Press) [in English].
6. Vsemirnyi bank predprinial popytku raskrytiia strategii rosta bystro razvivaiushchikhsia stran [The World Bank has introduced growth strategies for rapidly developing countries], from <http://gtmarket.ru/news/state/2008/05/25/1686> [in Russian].
7. Ianchovichina E., Lundstrom S. Inclusive growth analytics: framework and application. Policy Research working paper, from <http://documents.worldbank.org/curated/en/771771468180864543/Inclusive-growth-analytics-framework-and-application> [in English].
8. Acemoglu D., Robinson J. A. (2012) Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty [in English].

9. Reinert E. S. (2011) Kak bogatyie strany stali bogatymi, i pochemu bednye strany ostaiutsia bednymi [How rich countries got rich and why poor countries stay poor]. Moscow: Izd. dom Gos. un-ta Vysshei shkoly ekonomiki, p. 153 [in Russian].
10. Hollander S., Bolling R. Practice, don't preach: getting serious about inclusive development, from <http://www.thebrokeronline.eu> [in English].
11. Podesta J. Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability, from <https://www.americanprogress.org/issues/economy/report/2013/02/07> [in English].
12. Beddoes Z. M. Dlia bahatshykh i dlia bidnishykh. Zrostannia nerivnosti – odna z naibilshykh sotsialno-ekonomichnykh i politychnykh problem suchasnosti [For richer, for poorer. Growing inequality is one of the biggest social, economic and political challenges of our time], from <http://tyzhden.ua/World/62625> [in Ukrainian].
13. Banerjee A. V., Duflo E. (2011). Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty. New York: Public Affairs [in English].
14. Bazyliuk A. V., Zhulin O. V. (2015). Inkluzyvne zrostannia yak osnova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Inclusive growth as a basis for social and economic development]. Ekonomika ta upravlinnia na transporti – Economics and Transport Management, Issue 1, p. 19-29, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5 [in Ukrainian].
15. Fedulova L. I. (2016). Inkluzyvni innovatsii v systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Inclusive innovations within social and economic development]. Ekonomika: realii chasu – Economics: time realities, No. 3 (25), p. 56-65, from <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/56.pdf> [in Ukrainian].
16. Prohnyimak O. D. (2018). Inkluzyvnyi rozvytok Ukrainy: pereshkody vs perspektyvy [Inclusive development of Ukraine: challenges and prospects]. Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas, No. 1, p. 187-197, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2018_1_28 [in Ukrainian].
17. Zatonatska T. H. (2014). Finansove zabezpechennia inkluzyvnoho zrostannia ta podolannia bidnosti v Ukraini: isnuucha praktyka ta perspektyvy [Financial support for inclusive growth and overcoming poverty in Ukraine: current practices and prospects]. Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky – Theoretical and Applied Problems of Economy, Issue 2, p. 103-114, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tppe_2014_2_12 [in Ukrainian].
18. Zubchuk O. A. (2018). Indeks inkluzyvnoho rozvytku yak suchasnyi instrument analizu derzhavnoi polityky [Inclusive development index as a modern tool for analyzing state policies]. Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V. I. Vernadskoho – Scientific Notes of V. I. Vernadskyi Tavria National University, Vol. 29(68), No. 1, p. 86-91, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_1_18 [in Ukrainian].
19. Bobukh I. M., Shchehel S. M. (2018). Stratehichni oriientyry ekonomichnoho zrostannia Ukrainy: inkluzyvnist yak kliuchovy priorytet [Strategic landmarks for economic growth of Ukraine: inclusiveness as a key priority]. Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of National Academy of Sciences of Ukraine, No. 7, p. 55-70 [in Ukrainian].

20. Malyi I. Y., Yemelienenko L. M., Dzenzeliuk K. V. (2018). Implementatsiia kontseptsii inkluzyvnoho rozvytku v praktyku rehuliuвання zainiatosti naseleння [Implementation of the concept of inclusive development to employment regulation]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, No. 12, from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6776> [in Ukrainian].
21. Yemelienenko L. M., Dzenzeliuk K. V. (2017). Problemy ta perspektyvy sotsialno-orientovanoho inkluzyvnoho rozvytku v Ukraini [Problems and prospects of social-oriented development inclusive development in Ukraine]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka – Social and Labour Relations: theory and practice*, No. 1, p. 125-134, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2017_1_12 [in Ukrainian].
22. Kotova I. M., Pavlova T. V. (2018). Inkluzyvnyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky: hlobalni tendentsii [Inclusive development of the national economy: global trends]. *Ekonomiko-pravovi aspekty hospodariuvannya: suchasnyi stan, efektyvnist ta perspektyvy: mater. VI Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf., 4-5 zhovtnia 2018 r. – Economic and Legal Aspects of the Economy: current state, effectiveness and prospects: proceedings of the International research and practical conference, October 4-5, 2018*. Odesa: Prynt bystro, p. 59-64 [in Ukrainian].
23. Tiutiunnykova S. V., Pyvovarova K. L. (2018). Inkluzyvnyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky yak chynnyk podolannya bidnosti [Inclusive development of the national economy as a factor of overcoming poverty]. *Biznesinform – Businessinform*, No. 8, p. 105-111, from <http://oaji.net/articles/2017/727-1541079352.pdf> [in Ukrainian].
24. Prushkivska E. V., Dereviahin M. V. (2018). Teoretychni aspekty inkluzyvnoho rozvytku ta yoho rol v suchasnykh umovakh [Theoretical aspects of inclusive development and its role at present]. *Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu – Economic Bulletin of National Mining University*, No. 2, p. 24-33, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_2_5 [in Ukrainian].
25. Ending Poverty and Sharing Prosperity: Global Monitoring Report 2014/15. Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank, 2015, 240 p., from <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoringreport> [in English].
26. Official site of the Organisation for Economic Co-operation and Development, from <http://www.oecd.org/> [in English].
27. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth. Issues Paper for G20 DWG on Growth with Resilience, Brasilia DF, Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth, 2013. 47 p., from <http://www.ipc-undp.org/publication/26527> [in English].
28. Official site of the European Commission, from <http://ec.europa.eu/> [in English].
29. Official site of the International Monetary Fund, from <https://www.imf.org/external/index.htm> [in English].
30. Ranieri R., Ramos R.A. (2013). Inclusive Growth: Building up a Concept. International Policy Centre for Inclusive Growth United Nations Development Programme, R. 10 [in English].
31. Darvas Z., Wolf G. B. (2016). An anatomy of inclusive growth in Europe, from http://bruegel.org/wp-content/uploads/2016/10/BP-26-26_10_16-final-web.pdf [in English].

32. Gupta J., Vegelin C. (2016). Sustainable development goals and inclusive development. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, June 2016, Volume 16, Issue 3, p. 433-448, from <https://link.springer.com/article/10.1007/s10784-016-9323-z> [in English].
33. Prodius O. I. (2017). Inkliuzyvni innovatsii v konteksti sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstva [Inclusive innovations in relation to social responsibility of an enterprise]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, Issue 14 (2), p. 84-88, from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14\(2\)__19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14(2)__19) [in Ukrainian].
34. Yermak S. O. (2017). Deskryptyvni kharakterystyky inkliuzyvnoho zrostantia yak innovatsiinoho vektora sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy [Descriptive features of inclusive growth as an innovative direction of social and economic development of the country]. *Problemy ekonomiky – Problems of Economy*, No. 4, p. 8-14, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2017_4_2 [in Ukrainian].
35. Schumpeter J. (2007). *Teoriia ekonomicheskogo razvitiia. Kapitalizm, sotsializm i demokratii* [Theory of economic development: capitalism, socialism and democracy]. Moscow: Eksmo, 864 p. [in Russian].
36. Khakimov Kh. A. (2016). Metodicheskie podkhody k otsenke inkliuzivnogo rosta [Methodological approaches to assessment of inclusive growth]. *Science and World*, No. 5 (33), Vol. II, p. 159-162, from http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf [in Russian].
37. The Inclusive Development Index 2018. Summary and Data Highlights. World Economic Forum committed to improving the state of the world, from http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf [in English].
38. The Inclusive Growth and Development Report 2017. World Economic Forum 2017, 135 p. [in English].
39. Mazzella F. (2016). The Sharing Age. TechCrunch, from <https://techcrunch.com/2016/02/04/the-sharing-age/> [in English].
40. Sapun K. V., Seleznova R. V. Kontseptsiia inkliuzyvnoho zrostantia v ekonomitsi [The concept of inclusive growth of the economy], from jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/5489/5516 [in Ukrainian].
41. List of Countries by Projected GDP per capita, from <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-projected-gdp-capita.php> [in English].

Редакція отримала матеріал 6 лютого 2019 р.